

Mitjans de comunicació i memòria històrica

Imatges, el quilòmetre zero d'Irene Polo

per Sergi Doria i Alburquerque

Doctor en ciències de la comunicació i professor de teoria
i història del periodisme i periodisme cultural
de la Universitat Internacional de Catalunya

Resum

Irene Polo i Roig (1909-1942) va iniciar-se com a reportera als setmanaris *Mirador* i *Imatges*, i fou en el setmanari de la llibreria Catalònia on va experimentar les modalitats més innovadores del periodisme dels anys trenta. *Imatges* va esdevenir el «tub d'assaig» d'una generació que apostava pel dinamisme del reportatge, l'entrevista sobtada, la «nova objectivitat» fotogràfica, la representació cinematogràfica i un ritme sincopat, deutor de la narrativa radiofònica. L'article analitza i quantifica els treballs d'una reportera identificada amb el *modus operandi* del setmanari d'actualitats: la crònica urbana com a «visió inèdita», l'original tractament dels personatges populars en el marc de la temàtica cosmopolita i el reportatge sobtat com a model de metaperiodisme.

Paraules clau: història dels mitjans, història del periodisme, història del periodisme català, Segona República, periodística, Guerra Civil espanyola

Imatges, Irene Polo's zero milestone

Abstract

Irene Polo i Roig (1909-1942) started out as a reporter for the weeklies *Mirador* and *Imatges*. It was in the latter, the weekly of Catalònia (an emblematic bookshop in Barcelona), where she worked with the most innovative journalistic forms of the 1930s. *Imatges* became a journalistic test tube for a generation that opted for dynamic reporting: on-the-street interviews, New Objectivity in photography, cinematographic representation, and syncopated rhythms stemming from radiophonic narration. The present article describes and quantifies the production of Irene Polo i Roig, a reporter immersed in the *modus operandi* of weekly news production: the urban report as breaking news, the human-interest-story rendition of popular figures within the context of urban events, and on-the-spot reporting as a model of meta-journalism.

Key words: history of mass media, history of journalism, history of Catalan journalism, Second Spanish Republic, journalism, Spanish Civil War

El maig de 1930 hi ha força moviment a la Catalònia. La llibreria d'Antoni López Llausàs celebra el sisè aniversari i obsequia els clients amb un *D'Ací i d'Allà* extraordinari per cada cinc pessetes de compra. L'oferta no és dolenta, si tenim en compte que el magatzí en costa sis.

Des que va adquirir els tallers gràfics de NAGSA, de Casanova, 212-214, López Llausàs té a l'abast una producció editorial més variada que

quan treballava a la impremta del carrer de Diputació. Admirador de l'editor Bernard Grasset, López Llausàs participa del microclima afrancesat de la penya de l'Ateneu, on Josep M. de Sagarra i el seu «deixeble», el prometedor Josep M. Planes, li han proposat publicar un setmanari gràfic semblant al *Vu* que dirigeix Lucien Vogel a París. Dirigit per Planes, *Imatges* vol anar més enllà dels refinaments burgesos del magazín mensual; al preu de quaranta cèntims copsarà l'actualitat setmanal, amb l'impacte d'unes fotografies que atreguin lectors de classes mitjanes.

Mitjançant el reportatge, l'entrevista i una narrativitat de seqüències fotogràfiques deutores de la Nova Objectivitat alemanya, el *Setmanari Gràfic d'Actualitats* (SGA) vol posar els personatges susceptibles d'imitació social i les visions inèdites del món i el sistema productiu a l'abast d'un lector-espectador del film informatiu. Per aconseguir-ho apel·la al llenguatge col·loquial i presenta els protagonistes de les notícies en un entorn domèstic que els fa més «humanament» propers.

El format més habitual és el que denominem *com funciona*: visió «portes endins» aplicada a personatges, entitats, oficis, indústries o serveis, en què es planteja un diàleg entre el redactor de la informació i el lector. El primer esdevé interlocutor privilegiat, capaç d'accedir a intimitats inèdites; per al lector, el SGA és el «forat del pany» que li permet accedir a escenaris poc sovintejats per la premsa convencional. Aquest format genera submodalitats que descriuen el «viure cada dia» de polítics, estrelles del cinema, esportistes o personalitats excepcionals o pintoresques. Per enganxar el lector, els reporters juguen amb l'impacte fotogràfic i uns protocols narratius que invoquen el misteri, el factor sorpresa, les xifres fora mida, l'espectacularització, la divulgació d'aspectes poc coneguts o fets extraordinaris i la ubiqüitat informativa.

A la societat massificada, el SGA constitueix un producte periodístic sense arestes ideològiques, atractiu per a un ampli ventall de receptors. Entre l'objectivitat i la representació, els seus protocols i recursos narratius tenen sempre present el lector. Amb voluntat de distreure més que d'alliçonar, reporters i fotògrafs afaïçonen un estil lúdic amb les imatges impactants que avui sovintegen a les seccions de «fets i gent» dels noticiaris televisius.

Relleu generacional

Per «omplir» redaccionalment *Imatges*, López Llausàs i Josep M. Planes compten amb els habituals de l'Ateneu, la tertúlia del Colón i els periodistes/escriptors que fan traduccions a la Catalònia o escriuen en el *D'Ací i d'Allà*, *El Día Gráfico*, *La Publicitat*, *Mirador* i *La Rambla*.

La cinquantena de periodistes il·lustradors i reporters gràfics que signen a *Imatges* són homes i dones joves, amb una mitjana d'edat al voltant dels 30 anys. Al setmanari conviuen dues generacions. La primera —minoritària— agrupa els nascuts entorn l'any 1890, amb una trajectòria consolidada en les arts, la literatura i el periodisme. És el cas de Màrius Aguilar, Carles Capdevila, Adolphe de Falgairolle, Màrius Gifreda, Josep Roig i Raventós, Josep Maria de Sagarra i Vicens Solé de Sojo.

La segona línia generacional —majoritària— aplega col·laboradors nascuts entre el lllindar i la primera dècada del segle xx: el seu màxim representant és Josep Maria Planes, de 23 anys. Amb una mitjana de 25 anys, són autors de la majoria de cròniques, entrevistes i reportatges. Trobem, entre d'altres, Rosa Maria Arquimbau (20), Modest Sabaté (21), Xavier Picanyol (22), Ernest Schop (24), Melcior Font (25), Fèlix Centeno (26), Domènec de Bellmunt (27), Miquel Joseph i Mayol (27), Lluís Sainz de Morales (28), Francesc Fontanals (30), Rossend Llates (31) o Joaquim Vayreda i Aulet (32).

La més jove de la redacció d'*Imatges* és la Irene Polo i Roig, una noia prima que amb 19 anys compensa l'aparent fragilitat amb una precocitat periodística poc habitual. Nascuda al barceloní barri del Poble Sec, el 27 de novembre de 1909, ha estat oficinista i cap de publicitat a la delegació de la productora cinematogràfica Gaumont. Li agrada, doncs, el cinema i, sobretot, la Greta Garbo: justament aquell mes de juny ha signat un article al setmanari *Mirador* sobre la deessa sueca del cel·luloide.¹ De formació autodidacta, la Polo només necessita un bloc, llapis i un fotògraf tan decidit com ella per a confegir en un tres i no res un reportatge.²

Irene Polo, com Josep M. Planes o Rosa Maria Arquimbau, exemplifica el relleu generacional al periodisme dels anys trenta. Mentre els col·laboradors de la generació més veterana escriuen articles i apliquen una visió pregonament literària, amb freqüència de passavolant i «de fora estant» del setmanari, la generació jove aposta pel reportatge nascut de la simbiosi entre el reporter i el fotògraf, l'entrevista sobtada, el dinamisme del ritme narratiu, la descripció del *modus operandi* periodístic, la sensibilitat visual i cinematogràfica, el llenguatge influït per la ràdio i el to irònic i desenfadat propi del model SGA.³

Entre els treballs que la reportera va publicar a *Imatges* hem seleccionat els més representatius del seu mètode periodístic.

1. «Greta Garbo, la discutida», *Mirador* (26 juny 1930).

2. Irene Polo va conrear «un periodisme de pretensions renovadores, que recolzava en les formules del reportatge agosarat, de l'interviu sobtat, acompanyat d'il·lustracions fotogràfiques intencionades». J. M. CASASÚS (1996), *Periodisme català que ha fet història*, Barcelona, Proa, p. 86.

3. S. DORIA (1999), *La voluntat cosmopolita: Imatges, setmanari gràfic d'actualitats, 1930*, tesi doctoral dirigida per Joan Manuel Tresserras, Barcelona, UAB.

Feminisme femení

Irene Polo va haver de treballar de ben jove per poder mantenir la mare i dues germanes petites. La periodista representa una feminitat emergent, que no es resigna als rols tradicionals i demana protagonisme en la societat urbana de masses. La Polo, doncs, s'identifica amb el model de dona que els setmanaris gràfics volen transmetre i s'ubica en les classes mitjanes que treballen al sector de serveis.⁴

Entre desfilades de moda, dones esportistes que guanyen campionats, estrelles del cinema nord-americà i eclosió de la platja com a escenari del lleure i l'alliberament de costums, Irene Polo afaïçona un model de dona que s'emmiralla en la modernitat sense perdre els trets de la feminitat. La dona que preconitza *Imatges* palesa una bellesa sense afectacions i una moderada espontaneïtat.

Aquest feminisme es posa en relleu en l'entrevista que Irene Polo fa a Carme Karr, organitzadora de la mostra «La dona que treballa», celebrada amb motiu de l'Exposició i que aplega labors i artesanies de dones de tot Espanya.⁵ L'agosarada Polo polemitzava amb la Karr, tota una institució del feminisme català, en exposar-li el seu punt de vista sobre quina ha de ser l'estratègia feminista: «Carme Karr que ve a ésser la Sylvia Panhurst espanyola n'ha fet de molt bo. Excel·lent: ha muntat a l'Exposició, en un dels seus palaus, un certamen de treball de les dones de tot Espanya, que val tot el món... Molt bé. Aquest feminisme ja ens agrada més; en aquesta forma, ja l'entendem millor. El feminisme de què ens ha donat prova (una prova reeixida) Carme Karr és un feminisme "femení", allò, precisament, que nosaltres comprenem que ha d'ésser el feminisme».

En un dels seus reportatges més atrevits, la Polo descriu els «ulls blaus, infantils» de Carme Karr, una dona «que ha fet tant soroll a Barcelona i que és tota minúscula». La Karr li pregunta si li ha agradat l'Exposició i s'entaula un diàleg que demostra l'estil provocador de la periodista:

—Molt, senyora. Això és un bé de Déu. L'art de delicadeses i de treball. I sobretot, d'organització d'idea, deixi que li digui, deixi que li digui: això és feminisme.

—Ah!... El feminisme no és això solament... És una cosa tan àmplia, tan diversa, tan profunda... Però vaja, reconec que això ho hem fet bé...

—Divinament, senyora Karr. Tan bé que és la millor afirmació feminista que podien fer. Es veuen aquí moltes coses tan sèries, de ben fetes, que sembla mentida que estiguin fetes per dones.

4. G. SANTA-MARIA i P. TUR (2003), «Pròleg», a Irene POLO, *La fascinació del periodisme: Cròniques (1930-1936)*, Barcelona, Quaderns Crema, p. 13.

5. «La dona que treballa a l'Exposició», *Imatges*, núm. 7 (23 juliol 1930).

—I per què? És que vostè també creu que les dones no poden fer tot el que fan els homes?

—Ah, sí! Tot menys assemblejar-s'hi. Tot menys votar, per exemple. Menys fer sufragisme...

—Perdoni nena. Vostè no en sap gaire de feminisme. Aquí on em veu, jo sóc partidària decidida del sufragi femení. Per què les dones no hem de tenir el dret d'intervenir en allò que ens interessa tant com als homes?

—Podem tenir tot els drets que vulgui, senyora. Menys el de desfigurar-se.

Finalment, en sentir els arguments de Carme Karr, la Polo es mostra més convençuda. De la provocació passa a una conclusió afalagadora: «Vostès desfan la ridícula i a vegades odiosa llegenda del feminisme per tots cantons. Ni són antiquades ni lletges... Vostès són delicioses...».

La visió inèdita

Un altre dia, la Irene Polo es queda bocabadada davant un fanal on diu: «La Oriental. Compra y venta de ropas y otros efectos». Ja tenim un reportatge. Als pocs dies torna amb el fotògraf Sagarra. Li indica una escala fosca: «Vet aquí una d'aquelles cases tan pintoresques, tan interessants i tan mal afamades que hem trobat en tantes novel·les i en alguns caserons antics i coneguts, tot passant...».⁶

Els reporters entren amb una mica de vergonya; pugen els grisos esglaons i accedeixen a un despatx tronat i sòrdid. Davant d'ells, una dona d'edat amb davantal i mocador al cap presenta un paquet al dependent de la finestreta. Un cop desembolicat, surten uns calçotets, amb uns botons esborrats i despenjats i unes vetes esfilagarsades. El dependent fa comptes: «Quant en vol, d'això?» «Una pesseta...», insinua la dona. El que despatxa dicta a l'escrivent: «Va bé. Noi! Una pesseta: uns calçotets...». El dependent es fixa en la parella que espera: «Digui...». Una mica torbats murmuren alhora: «Qüestió d'informació...». Ensumant-se que són periodistes, no triga a sortir l'amo: «Ah! No hi ha res a fer. Això sí que no. Ja saben vostès que el nostre negoci és d'un caràcter especial que no admet cap mena de publicitat. Què vol que li digui jo? Són coses confidencials que prou pena té els que les sap de saber-les... Sí que ho sento...». Sagarra adopta un to conciliador: «Però escolti, home...». La càmera espanta: «Res, res. A més, a nosaltres tampoc ens convé. De cap manera. Nosaltres fem això com aquell que diu d'amagatotis. No tenim més remei. La gent ens mira malament i ens hem de confondre». La Polo ja no aguanta més: «Però és que vostè s'ho pren d'una altra manera?». L'home la mira fixament: «Què diu? Però vostè no sap que a nosaltres la gent ens diu usurers industrialitzats? El públic no ens pot veure, ens creu uns escanyapobres i només ens vol quan ens ne-

6. «El món trist i pintoresc de les cases d'empenyo», *Imatges*, núm. 11 (20 agost 1930).

cessita. Només caldria que ara donéssim la cara, que ens lluíssim...». De sobte, un senyor interromp la discussió; es treu de la cartera un full de paper de barba ple d'anotacions i de timbres i el passa als dependents; ho confronten amb un llibre i li tornen: «No hay nada», diuen. «Bueno. Ya saldrá...», conclou l'home. L'amo es mostra més nerviós: «Veuen? Aquest és un inspector de policia. De tant en tant ens ve amb una llista d'objectes robats com aquesta. Aquesta llista s'ha de confrontar amb el nostre llibre de registre de peces, segellat per la Jefatura, i si troba algun dels efectes de la llista, l'hem d'entregar. L'efecte que nosaltres hem penyorat ens costa la pèrdua del que n'hem donat: cent, cinc-centes, mil pessetes, i el que és pitjor: el descrèdit». La Polo canvia de tàctica: «Això és una injustícia com una casa». Més confiat, l'amo li explica algunes anècdotes. Sagarra aprofita per fer fotos d'efectes empenyorats i del despatx. L'amo es desfoga: «Però el pitjor de tot és l'opinió en què el públic ens té. Vostè ha vist, abans, aquella dona que empenyorava aquells calçotets. N'hi hem donat una pesseta. No valen ni un ral... Però li donem una pesseta perquè la necessita i perquè tenim la confiança cada vegada que els porta, que el dissabte els torna a venir a buscar. Si ens els deixés aquí hauríem de llençar-los». La Polo mira de reüll en Sagarra i assenteix: «És ben veritat». S'ha guanyat la confiança de l'home, que es queixa que se'ls tracti de lladres: «El negoci que hi fem és cobrar cinc cèntims de rèdit per pesseta, cada mes... al capdavant, una misèria».

La periodista l'interpel·la amb habilitat i un punt d'ironia: «Per això mateix, home, que a vostès els cal, al contrari, la publicació d'aquests fets, la divulgació d'aquestes intimitats de la feréstega i benemèrita "casa d'empenyo" que la gent no coneix i per tant, no pot reconèixer. Això podria ésser la seva rehabilitació...». L'home no està gaire convençut: «No, no. No en trauríem res. La gent és tossuda...».

De nou al carrer, la parella de reporters sap que ha guanyat la partida. La Polo li diu al Sagarra: «No ens hem atrevit a fer una pregunta que teníem als llavis. Si aquest és un negoci tan dolent, per què l'aguanten, doncs? Ve tan costa amunt de creure's que les cases d'empenyorament són una institució filantròpica!». La nostra redactora sempre ha de dir l'última paraula.

El cinema. Buster Keaton a Sitges

La trajectòria d'*Imatges* coincideix amb la transició del cinema mut al sonor. El planter cinematogràfic s'ha dividit en dos bàndols. Els guanyadors són els actors i actrius que s'han adaptat al nou sistema de producció; els perdedors, les estrelles del cinema mut que no sobreviuran a la indústria dels *talkies* que privilegia la veu sobre el gest. L'adveniment del

sonor provoca la decadència d'actors com Lon Chaney i Dolores del Río, mentre que Lawrence Tibbet o Ramon Novarro mantenen la seva popularitat. Així ho palesen les cròniques d'Irene Polo i Rosa M. Arquimbau a *Imatges*.

Obligat a rodar versions per al mercat hispanoamericà, Buster Keaton passa per Barcelona dins la gira espanyola que l'ha dut per Santander, Granada i Madrid. L'acompanyen la seva dona Natalie Talmadge, Norma, germana d'aquesta, i l'actor Luis Alonso. El quartet ha voltat per Espanya sense programa ni horari fix, en un Rolls blau de 90 cavalls, A darrera hora del divendres 29 d'agost arriben a Barcelona. La notícia entusiasma Irene Polo: «Meravella. Les ombres llunyanes s'acosten. Els ninots de l'ècran, les brillants marionetes del blanc-i-negre, estan entre nosaltres en carn i ossos...».⁷

El migdia del dissabte 30, Polo i el fotògraf Cases s'esperen a l'entrada del Ritz. La reportera es dispara quan apareix Keaton «vermell com un dimoni a causa del sol arreplegat pels seus quinze dies de carreteres d'Espanya, amb una cara d'estaquirot que arriba al cor». Cases fotografia el gran «cara de pedra», mentre aquest observa absort un dels trossos de gel de les paneres de l'hotel abans de clavar-li una mossegada. L'actor descriu aventures cinegètiques per Andalusia: «Hi ha tantes perdisus que es poden matar a cops de bastó. Plif! Garrotada i al sarró». La comitiva sua de valent: «Spain is very hot!», exclamen a l'uníson les germanes Talmadge. L'actor Luis Alonso proposa anar a la platja. Els reporters segueixen Keaton i acompanyants fins a Sitges. Abans, passen per una botiga per comprar banyadors. Venedors i clients no creuen el que veuen. La canalla crida: «El comparsa! El comparsa!».

Al cap d'una hora són a la Blanca Subur. Les temperatures pugen encara més. Keaton i Alonso es banyen. Cases els fotografia. Les germanes Talmadge —que no han volgut capbussar-se— se'ls miren assegudes. Diuen que estan massa cansades. «Què els sembla Catalunya?», pregunta la Polo. Les Talmadge passegen la mirada per l'entorn sitgetà. «Una preciositat. Fa més claror que enlloc on hem estat». Els sap greu no poder visitar més a fons Barcelona. L'endemà a les vuit del matí sortiran cap a París.

Després de banyar-se i espolsar-se la sorra sitgetana, es disposen a dinar. La Polo no para de preguntar coses a l'actor. Cases la fotografia riallera; amb vestit de jaqueta, bloc en mà, fa broma amb Keaton mentre aquest li palpa el capell. Keaton opina sobre el cinema sonor: «Admirable. Però és que jo canto molt bé. Ja sentiran... ploure». Diu que els seus actors preferits són Greta Garbo i Lon Chaney. Amb la complicitat de

7. «Barcelona-Sitges-Barcelona amb Buster Keaton, Luis Alonso, Norma i Natalie Talmadge», *Imatges*, núm. 13 (3 setembre 1930).

Cases, la Polo vol aconseguir el que persegueixen tots els periodistes del món... «Així que se l'enfoca és com si li tiressin una galleda d'aigua freda...», li diu al fotògraf. La reportera no es rendeix: amb cara d'ingènua li demana «un somriure per a mi, Míster Keaton». A l'actor li canvia l'expressió: «No! No! Prohibit de riure». A dos passos, un home de la Metro, implacable, el vigila amb el contracte comercial als dits. Prohibit de riure. Perquè Keaton és «l'home que no riu».

La taula s'omple d'admiradors. Els actors no donen l'abast. Signen llibres de versos, àlbums de cromos, llibretes, dècims de loteria. Mentre Keaton signa, Luis Alonso també signa, però el compte del dinar.

La comitiva retorna a Barcelona. Les corbes del Garraf cremen. Els actors arriben delerosos de fer una migdiada. Keaton diu que està esllomat de tantes hores de cotxe.

Ha arribat el moment del comiat. «Good bye!», fan les Talmadge. Keaton pregunta com es diu *good bye* en català. «Adéu», diu la Polo amb un deix de malenconia. «Pues... adéu». S'acomia amb una gran rialla. Aquesta rialla, anota la Polo al bloc, «no sortirà mai en cap fotografia ni en cap pel·lícula...».

Viure perillósament

En el repertori del cosmopolitisme dels setmanaris com *Imatges* no podia faltar l'aventurer que exemplifica el «viure perillósament». El Madrid de la revista *Estampa* compta amb els herois del *Plus Ultra* i el París del setmanari *Vu* presumeix amb l'ídol dels oceans Alain Gerbault.

A la Barcelona d'*Imatges* li mancava un aventurer. El diumenge 5 d'octubre el port de Barcelona rep triomfalment Enric Blanco i Alberich. Va sortir de Boston el juliol i, amb el seu balandre *Evalu* i acompanyat de la dona i la filla petita, ha travessat l'Atlàntic. El setmanari té les bateries periodístiques preparades. Irene Polo, Cases i Gaspar cobriran l'heroica jornada. Entre les quaranta mil persones que inunden la Porta de la Pau, la Polo pren notes: «Colom, l'autor del primer raid a través de l'Atlàntic, es devia quedar de pedra, dalt de la seva estàtua de bronze, en veure aparèixer davant del seu dit transcendental... un barquet de juguina, un balandre una mica més gran que el que aviat portaran els Reis, dintre del qual un home, acompanyat d'una dona i d'una criatura, tots solets, venia de les Amèriques!».⁸ La comparació de l'aventurer català amb Colom sovintejarà. El raid de Blanco donarà un relat per entregues a *La Rambla de Catalunya* titulat «De Cristòfol Colom a Enric Blanco».

8. «Un català de la Barceloneta. La meravellosa aventura del capità Blanco, el domador de l'Atlàntic», *Imatges*, núm. 18 (8 octubre 1930).

El «viure perillosament» enlluerna els ciutadans que no es resignen a l'anonimat massiu. L'*Evalu* de Blanco és rebut al port amb batibull de sirenes. Cases i Gaspar fotografien la gernació que victoreja l'aventurer i el moment en què Blanco, flanquejat per la dona i la filla, llança la corda per a desembarcar. A les escaletes, vora mar, s'apleguen mariners, ciutadans i autoritats portuàries. Gaspar i Cases prenen primers plans del balandre i del capità entre la multitud, amb un ram de flors a les mans.

Irene Polo no perd de vista la família Blanco. Després del bany de multituds, s'han instal·lat a la Residència d'Estudiants. «L'heroi de la Barceloneta» narra a la reportera la travessia que l'ha portat de Boston a Barcelona. Polo remarca la «rialla de criatura» del capità. Amb un cata-là tocat per l'accent anglès, explica que des de la infantesa li ha tirat el mar i l'aventura. Es va embarcar de ben jove: als divuit anys va quedar-se a viure a Nova York i va allistar-se a l'exèrcit nord-americà per aprendre la llengua anglesa. La idea del viatge va sorgir d'una novel·la de Jack London. «La meua dona i jo ens vam entusiasmar. "I si ho féssim?", vaig dir jo. "Ja seria bonic, ja" —va contestar-me ella—, "però no és més que una novel·la..."» Es van posar d'acord i van estalviar vuit anys, fins aconseguir els cinc mil dòlars que costava el vaixell i el seu condicionament; els diners van sortir del seu sou de professor d'espanyol a la universitat d'Iowa.

Blanco evoca les jornades a alta mar i com va matar un tauró a unes cinc-cents milles de les Açores: «Aquell animal semblava boig. Cada cop de cua i cada embranzida! Noi, vaig veure que la cosa es posava seriosa, i jo que sí, agafo el bitxer, i li dono un cop».

La comparació amb altres aventurers és inevitable... «I ara, què penseu fer?», pregunta la Polo. El capità Blanco podria ser el Gerbault català i donar la volta al món en balandre, però la dona no vol... està cansada de tant mar. Vol quedar-se a viure a Barcelona: «Veuré si em donen un col·locació en algun lloc», diu Blanco.

Reportatge sobtat i metaperiodisme

El novembre de 1930 Francesc Cambó posa fi al parèntesi de silenci polític, trencat només amb la publicació de *Per la concòrdia*. *Imatges* obre amb una fotografia de l'home de la Lliga: «Després d'una llarga estada a l'estranger, motivada per la seva malaltia, Don Francesc Cambó ha tornat a Barcelona, completament restablert i disposat a reintegrar-se a les activitats públiques. El retorn del gran líder català marca un moment de gran interès en la situació política actual», anuncia *Imatges* en portada.⁹

9. *Imatges*, núm. 22 (5 novembre 1930).

A la cartellera cinematogràfica bufen aires revolucionaris: el Lido projecta *El cuirassat Potemkim* i els anarcosindicalistes de la CNT, amb *La Soli* segrestada, preparen una vaga general per al 17 de novembre. Tanmateix, l'ambient de protesta que es cou a Barcelona sembla no preocupar el govern. El 2 de novembre, el general Berenguer mostra una precària clarividència política, en declarar als periodistes que la situació és normal i no hi ha perill de vagues.

Cambó és l'home més buscat per la premsa, delerosa de recollir les seves declaracions sobre la situació política. Josep M. Planes es pregunta a *La Rambla de Catalunya* si realment existeix el polític de la Lliga. Sorneguer, ofereix un premi «al ciutadà que pugui demostrar que ha vist el senyor Cambó a Barcelona, aquest darrers dies». La proposta de Planes no és ingènua. Sap que Irene Polo i el fotògraf Esmeu s'han compromès a «caçar» periodísticament el polític català.

Envoltat d'expectació, Cambó roman tancat a la seva casa de Via Laietana, 30. D'ençà que va tornar a Barcelona, Irene Polo fa guàrdia, «a la cacera de quatre paraules» del líder de la Lliga. La vehement reportera no perd les esperances. Primer segueix la tàctica d'altres col·legues; pica a la porta del setè pis, davant la mirada desconfiada del porter. «Un uixer estirat us examina de cap a peus i us interroga tot el que pot abans de passar-vos a un dels dos secretaris del gran home, i aquests ja us barren l'entrada declaradament, amb molta dolçor, molta diplomàcia i una fermesa indoblegable...» La reportera sap que Cambó no es vol deixar veure per no haver de fer declaracions: «No hi valen trucs ni estratagemes, ni recomanacions, ni combinacions... No val que li digueu que sou periodista, perquè us treuen; ni que no ho sou, perquè és igual».

El diumenge 9 de novembre, vuitè dia del retorn de Cambó a l'esfera pública, és una jornada particularment activa per a la Polo i el fotògraf Esmeu. D'aquell matí tebi i assolellat de tardor sorgirà el seu millor reportatge a *Imatges*... Disposada a respondre al repte de Planes, la dinàmica reportera no ha llençat la tovallola, tot i estar un xic desenganyada, després de temptatives infructuoses... A les deu del matí, la Polo i l'Esmeu es planten amb un taxi davant el 30 de Via Laietana.¹⁰ «Ha sortit Don Francesc?», pregunten al porter. Amb «una mirada inquisidora, de guardià» els contesta que «encara» no. «Tan poca cosa i ja estava tot dit. No havia sortit "encara". Això significava que havia de sortir. Doncs, a esperar-lo». La Polo ho té clar: farà guàrdia fins que el polític es decideixi a sortir.

L'espera s'eternitza... El taxímetre no para de rutllar. Els periodistes miren el rellotge: dos quarts d'onze, onze, dos quarts de dotze. «Ja no

10. «Del 30 de la Via Laietana a Espulgues. A la cacera de quatre paraules amb el Sr. Cambó», *Imatges*, núm. 23 (12 novembre 1930).

surt —exclamen descoratjats— Vés a saber si no se'n va anar ahir vespre, si ens ha enganyat el porter...» per passar l'estona. L'Esmeu retrata el parafang brillant del taxi: una magnífica instantània, en què es veu reflectida la casa de Cambó...

A un quart d'una, els reporters obtenen el premi a la constància. L'impenetrable edifici dona senyals de vida: les portes de ferro s'obren i surt un Rolls Royce amb un ocupant a dins. Comença per a la Polo una pel·lícula detectivesca... Pren notes: «Ens fa un salt el cor. En Cambó? És clar. Per la finestrella de darrera la capota, veiem la calba cèlebre i les orelles separades —diabòliques— del popular *leader* català. És ell, realment. L'Esmeu li fa la primera fotografia, i arranquem a córrer al seu darrere. Reforma amunt. Ja el tenim, ara!».¹¹

La periodista ordena al taxista que persegueixi el Rolls «fins allà on vagi». Els dos cotxes surten de la plaça d'Urquinaona i enfilen el carrer de Llúria cap a la Diagonal. A Pedralbes veuen com Cambó inclina el cap i dona instruccions al xofer: el Rolls agafa la carretera d'Esplugues... Els periodistes comminen el taxista a continuar la persecució. «On deu anar aquest home?», es pregunta la Polo.

No han fet ni un quilòmetre quan el Rolls s'atura en una carretera vorejada de vegetació. Cambó baixa del cotxe, agafa el bastó, es posa el barret i comença a caminar... La Polo sent palpitari el cor... «Ara. Ha arribat el moment tan esperat. En Cambó camina vivament, prim, àgil i ràpid. Porta un trajo d'hivern beix, amb botins grisos, barret tou gris també, i guants clars», diu al fotògraf.

L'Esmeu fotografia Cambó; primer des del cotxe i després de cara, mentre pren el tebi sol tardoral. Finalment, l'intercepta a tres metres i dispara. Don Francesc saluda... La Polo no es vol quedar enrere: arrenca a córrer, fins a ser al costat del polític. L'Esmeu no para de fer fotos. Capta el moment en què la Polo, amb capell, abric de xeviot amb coll de *mouton*, sabates de mig taló i cordons, detura la passejada del polític. Ha arribat el moment de l'interviu improvisat que tan bé practica la reportera: «Don Francesc... Com està?». Les primeres paraules de Cambó són tan lacòniques com era d'esperar: «Bé, bé, molt bé...». La periodista no perd detall: «La veu de l'il·lustre polític és apagada i fluixa, però el seu rostre està animat, li llueixen clars i aguts els ulls maquiavèl·lics, i somriu... Només la barba és més grisa». L'Esmeu tira una altra placa. La Polo torna a interessar-se pel seu estat de salut i li demana unes paraules.

11. Irene Polo va innovar en el gènere de l'entrevista, amb el reportatge breu o l'interviu sobtat. En paraules de Josep M. Casasús, la seva fórmula era la «captació d'un instant fugisser de vida i paraules del personatge, al qual abordava de manera inesperada... Era una mena d'interviu que anticipava alguns recursos de la ràdio informativa del futur. La ràdio dels equips mòbils, com eren la sorpresa i l'accessibilitat del personatge, i que anticipava, també, el tret essencial de la televisió informativa, aleshores encara desconeguda, com ha estat la imatge real i espontània d'actualitat» (J. M. CASASÚS, 1996: 341).

Cambó refusa amablement fer declaracions: «No... no: no pot ésser; ni una paraula. Salutacions a *Imatges*, i digui només que em trobo molt eixerit». Amb un lleu somriure, el polític fa una encaixada de mans i segueix caminant. La Polo escriu frenèticament al bloc: «Tot d'un cop travessa la carretera i puja per un corriol, cap un pla on el sol bat de ple, tebi i claríssim. S'atura i es queda contemplant el panorama que s'estén a baix, fent-se visera amb la mà...».

Els reporters s'esperen al peu del caminet. L'Esmeu prepara la càmera. Al cap de deu minuts tornen a abordar el polític. Aquesta persistència fa que Cambó rigui francament: «Ai, no —exclama— Però és que m'heu seguit des de casa?». La Polo no es mossega la llengua: «Sí, senyor. L'hem esperat tres hores. Ens hem guanyat aquest interviu improvisat...». L'Esmeu el torna a enfocar. La situació es fa més relaxada: «Vaja, vaja... Quins xicots!». Cambóriu, dòcil a l'objectiu. Després els dona uns cop amistosos a l'espatlla: «Bé. Ja ni ha prou. Adéu, i records...». Un cop fetes les fotografies, l'home de la Lliga torna a pujar al Rolls, amb un comiat afectuós.

Irene Polo ha superat el repte. El resultat és *Del 30 de la Via Laietana a Esplugues... A la cacera de quatre paraules amb el Sr. Cambó*, magistral reportatge de ritme cinematogràfic i dosificació equilibrada dels components de descripció, diàlegs, narració i comentari, il·lustrat tot plegat amb una seqüenciació d'imatges amb format cinematogràfic. En escriure les darreres ratlles de la informació, la periodista no amaga l'orgull de la feina ben feta: «Vet-ho aquí. Ja tenim l'enigma resolt. Cambó, l'home fantasma de la Via Laietana, ja està desencantat. És un senyor distingit i amable que pren el sol de dotze a una, i que "està molt eixerit". Ara ja sabran els nostres lectors com està la veu —per la qual tant s'ha temut— del nostre gran orador, el seu aspecte i el seu ànim. El que pensa i el que ha de fer potser no trigaran a saber-ho...».

El personatge «domesticat»

A partir del model «com funciona» neixen altres representacions. Personatges rellevants de la cultura surten a *Imatges* deslliurats de solemnitat, en escenaris quotidians o practicant els seus *hobbies*.

Irene Polo cobreix aquesta quota informativa amb l'entrevista que fa a Pau Casals al seu pis de la Diagonal, metre toca el piano. «Sí, sí, dilluns me'n torno; me'n vaig a Bèlgica, a Anvers, on començo la meva *tournee* per l'estranger...» Cases fotografia el mestre amb el seu piano de cua: tecleja absort, amb la pipa als llavis.¹²

12. «Pau Casals s'acomiada de Barcelona per mitjà d'*Imatges*», *Imatges*, núm. 25 (25 novembre 1930).

La Polo descriu l'estança: «Un piano romàntic, un atril buit, molts quadros i el somriure reticent del gran mestre...». Pau Casals concep la música com una obra filosòfica i cultural que no s'avé amb la massificació. «És precís que la nostra gent deixi de considerar la música com un espectacle més... que deixi de confondre-la amb el futbol, el cine i les *varietés*, per a reconèixer-li la categoria que té realment: que és tota una educació moral, la més eficaç de les civilitzacions humanes», remarca. «Vostè hi creu?», pregunta la Polo. Casals l'esguarda seriós: «Com hi han cregut Nietzsche i Goethe... El dia en què tota la gent del món estigui penetrada de la missió de la música, els esperits coneixeran la serenitat i s'hauran acabat les follies de les guerres».

Per a Casals, la música és una tasca apostòlica; comporta un «esforç terrible, sense cap mena d'interès material», com ho demostra el seu esforç per sostenir l'Orquestra Pau Casals i la Societat Obrera de Concerts. «Sense aquest interès que em fa creure en la utilitat positiva de la meua obra, acabaria resultant pesada», confessa. Cases el fotografia amb el fill. El mestre el mira amb malenconia mentre el nen juga amb la seva pipa. «No sabeu el greu que em sap, cada vegada, de tenir d'anarme'n. Encara no m'hi he arribat a acostumar. Barcelona és per a mi una part de casa meua i jo sóc d'un casolanisme increïble... Ja ho pot dir a *Imatges*, que el meu comiat és dels més sentits...».

L'adéu de Casals coincideix amb el comiat del setmanari que l'acull... En acabar el reportatge, la Polo i el Cases també s'acomien: han estat vint-i-cinc setmanes d'una il·lusió periodística i cosmopolita.

Quantificació

Irene Polo va publicar disset treballs durant els sis mesos que va durar *Imatges*, de l'11 de juny al 25 de novembre de 1930: juny (2), juliol (3), agost (3), setembre (5), octubre (1) i novembre (3).

La seva concepció de la dona moderna va quedar reflectida a les entrevistes a l'Antònia Garcia —«la primera Reina de la banca barcelonina»—,¹³ la Carme Karr,¹⁴ o les reflexions sobre l'evolució dels costums i la moda.¹⁵

El cinema és l'altre bloc temàtic que atrau l'atenció de la jove reportera, lligada en aquella època amb la casa Gaumont de Barcelona. L'adveniment del sonor i el joc entre la realitat i les aparences són el leitmotiu

13. «Antònia Garcia, la primera Reina de la Banca barcelonina», *Imatges*, núm. 2 (18 juny 1930).

14. «La dona que treballa a l'Exposició», *Imatges*, núm. 7 (23 juliol 1930).

15. «La platja de fa trenta anys», *Imatges*, núm. 14 (10 octubre 1930).

de les cròniques sobre Greta Garbo¹⁶ i les campanyes promocionals sobre la falsa mort de la Jeannette MacDonald,¹⁷ el suposat divorci de Mary Pickford i Douglas Fairbanks.¹⁸

El balanç dels «perdedors» i «guanyadors» arran del cinema sonor s'il·lustra amb les cròniques sobre la decadència de la mexicana Dolores del Río,¹⁹ la mort de Lon Chaney²⁰ i els èxits de Ramon Navarro;²¹ el «factor humà» de les estrelles del cinema queda palès amb la retirada de Norma Shearer «per a fer de mare»²² i l'estada d'un Buster Keaton en pugna amb el seu personatge a Barcelona i la platja de Sitges.²³

El periodisme urbà es projecta a la seva enquesta sobre la competència tarifària dels taxis barcelonins,²⁴ les «cases d'empenyo»²⁵ i alguna semblança d'un personatge insòlit, com la que escriu sobre el turc Zaro Agha.²⁶

Irene Polo dedica tres reportatges a catalans que encarnen models a seguir en la societat cosmopolita: el capità Enric Blanco, exemple de l'aventurer autòcton;²⁷ Francesc Cambó, personatge clau de l'actualitat política i el món financer en la transició de la dictadura a la «Dictablanda»,²⁸ i el músic Pau Casals, divulgador de la música clàssica entre les classes populars.²⁹

Conclusions

L'escriptura d'Irene Polo concentra els ingredients temàtics i els recursos estilístics més representatius del *Setmanari Gràfic d'Actualitats*.

16. «Greta Garbo fora del cel-luloide», *Imatges*, núm. 7 (23 juliol 1930).

17. «La bella neboda de Ramsay MacDonald no és morta», *Imatges*, núm. 8 (30 juliol 1930).

18. «Els grans bluffs de Hollywood. El divorci de Mary Pickford i Douglas Fairbanks... i una anècdota barcelonina», *Imatges*, núm. 11 (20 agost 1930).

19. «Astronomia cinematogràfica. Una estrella eclipsada», *Imatges*, núm. 16 (24 setembre 1930).

20. «Lon Chaney, l'home de les mil cares, assassinat pel cinema sonor», *Imatges*, núm. 14 (10 setembre 1930).

21. «Ramon Navarro el gran afavorit pel cinema sonor», *Imatges*, núm. 14 (10 setembre 1930).

22. Norma Shearer deixa el cinema per a fer de mare», *Imatges*, núm. 22 (5 novembre 1930).

23. «Barcelona-Sitges-Barcelona amb Búster Keaton...», *Imatges*, núm. 13 (3 setembre 1930).

24. «Els taxis i els problemes de les tarifes», *Imatges*, núm. 3 (25 juny 1930).

25. «El món trist i pintoresc de les cases d'empenyo», *Imatges*, núm. 11 (20 agost 1930).

26. «Zaro Agha, l'home que ha estat contemporani de la Revolució Francesa, de Napoleó, de Beethoven i de Lindberg... però els americans no s'ho volen creure», *Imatges*, núm. 10 (13 agost 1930).

27. «La meravellosa aventura del capità Blanco...», *Imatges*, núm. 18 (8 octubre 1930).

28. «Del 30 de Via Laietana a Esplugues. A la cacera de quatre paraules amb el sr. Cambó», *Imatges*, núm. 23 (12 novembre 1930).

29. «Pau Casals s'acomiada de Barcelona per mitjà d'*Imatges*», *Imatges*, núm. 25 (25 novembre 1930).

Ens trobem amb un ritme narratiu cinematogràfic de frases curtes i sincopades; descripcions i diàlegs dosificats, en el marc del reportatge sobtat que aporta una visió inèdita del personatge.

Els seus reportatges a *Imatges* constitueixen el banc de proves del periodisme innovador, que la seva generació desplegarà durant els anys trenta fins a ésser anihilada per la Guerra Civil.

El setmanari de la Catalònia fou el «quilòmetre zero» en la trajectòria d'Irene Polo i Roig, una mena de «tub d'assaig» dels gèneres emergents del periodisme contemporani. La jove reportera encetava, així, un seixenni fèrtil que es veuria estroncat l'any 1936. La guerra i el seu suïcidi, l'any 1942 a l'exili de Buenos Aires, van estroncar una de les trajectòries més prometedores del periodisme català al primer terç de segle xx.